



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Pedagogers föreläsningar om genus

Carl Börjesson

LAU390

Handledare: Signe Bremer

Examinator: Tilman Skowronek

Rapportnummer: HT11-1120-21



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Pedagogers föreställningar om genus

Författare: Carl Börjesson

Termin och år: HT 2011

Kursansvarig institution: (För LAU370/LAU390/LAU395: Sociologiska institutionen)

Handledare: Signe Bremer

Examinator: Kerstin Lökken

Rapportnummer:

Nyckelord: Normkritisk, genus, föreställningar, pedagoger, medvetenhet

Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka och kritiskt granska vad genuspedagogik på en grundskola innebär och hur man som pedagog bör förhålla sig till det. Med fokus på pedagogers föreställningar om genuspedagogik, samt bakomliggande faktorer till dessa föreställningar.

Huvudfråga

Hur insatta är pedagogerna i kritiska perspektiv på kön och lärande, samt vad har de för föreställningar om ämnet?

Metod och material

Jag har valt att använda mig av samtalsintervjuer med två pedagoger och en rektor som är verksamma inom grundskolan, samt av direktobservationer vid två olika tillfällen.

Resultat

Resultatet visade att pedagogerna på den skolan jag genomförde både intervjuerna och observationerna på inte är tillräckligt insatta i det kritiska perspektivet på kön och lärande. Studien har också visat bakomliggande faktorer till varför pedagogerna inte är insatta i ämnet samt arbetsätt som de anser vara mer relevanta än ha ett kritiskt perspektiv på kön och lärande i undervisningen och bemötande av elever.

Slutsats

Min slutsats är att både rektorn och pedagogerna bör skapa en medvetenhet om det kritiska perspektivet på kön och lärande innan man förkastar det här tillvägagångssättet. Eftersom pedagogerna inte är tillräckligt medvetna om att man har stor inverkan i formandet av att eleverna ska hamna inom samhällets normer för hur en pojke respektive flicka ska vara. Denna medvetenhet bör tillämpas i praktiken för att alla elever ska ha likadana möjligheter att nå sin fulla potential.

Betydelse för läraryrket

Som jag har nämnt ovan är det här av stor betydelse för läraryrket eftersom vi pedagoger är en stor del i formandet av eleverna, något som kommer följa med och påverka dem under hela deras liv. Skapar vi oss en medvetenhet om detta för att sedan använda oss av den här medvetenheten i praktiken, kommer vi ge alla elever likadana möjligheter att utvecklas efter deras egna förutsättningar.

Förord

Jag vill först och främst tacka min handledare Signe Bremer som har varit ett väldigt bra stöd och bollplank under utvecklandet av mitt arbete, jag kan inte tänka mig att det går att få bättre handledning!

Sen vill jag även ett stort tack till rektorn Maria och pedagogerna Bettan och Annica för att de ställde upp på intervjuerna, utan er hade det inte blivit något material!

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	7
1.1 Genus i styrdokumentet.....	8
1.2 Problemformuleringar.....	9
1.2.1 Syfte och frågeställningar.....	9
1.2.2 Avgränsning.....	10
1.3 Disposition.....	10
2. Litteraturgenomgång.....	11
2.1 Tidigare studier.....	11
2.1.1 Kajsa Wahlström.....	11
2.1.2 Janne Bromseth och Frida Darj.....	11
2.2 Teoretiska perspektiv.....	12
2.2.1 Genusteorier.....	12
3. Metod.....	15
3.1. Val av metoder.....	15
3.1.1 Direktobservationer.....	16
3.1.2 Samtalsintervjuer.....	16
3.2 Trovärdighet.....	17
3.2.1 Reliabilitet.....	17
3.2.2 Validitet.....	17
3.2.3 Generaliserbart.....	18
3.2.4 Forskningsetik.....	18

4. Resultatredovisning.....	18
4.1 Observationer.....	18
4.1.1. Årkurs 6.....	18
4.1.2 Elevernas beteende.....	19
4.1.3 Analys av elevernas beteende.....	19
4.1.4 Pedagogens bemötande.....	20
4.1.5 Analys av pedagogens bemötande, årskurs 6.....	20
4.2 Årkurs f-1.....	21
4.2.1 Elevernas beteende.....	22
4.2.2 Analys av elevernas beteende.....	22
4.2.3 Pedagogens bemötande.....	23
4.2.4 Analys av pedagogens bemötande, årskurs f-1.....	23
4.3 Intervjuer.....	25
4.3.1 Insyn och åsikter om genus.....	25
4.3.2 Det kritiska perspektivet.....	27
4.3.3 Bemötande av elever.....	28
4.4 Analys av intervjuerna.....	29
4.4.1 Insyn.....	29
4.4.2 Föreställningar.....	31
4.4.3 Bemötande.....	32
5. Slutdiskussion.....	33
5.1 Kristna normers påverkan.....	33
5.2 Förståelse.....	34
5.3 Medvetenhet är nyckel.....	34
Referenslista.....	36

1. Inledning

Alla bär vi med oss olika erfarenheter från vår utbildning. Men det brukar alltid finnas något som berör mer än det andra, så var det även för mig. Efter att ha studerat i mer än tre år på lärarutbildningen vid Göteborgs Universitet har jag fått ta del av för mig ny och intressant kunskap, något jag verkligen har fått upp ögonen för är genuspedagogik. Genus är ett begrepp som väcker olika känslor hos väldigt många människor, såväl i skolan som på andra arbetsplatser.

Anledningen till att jag har valt att skriva om genus är att det finns väldigt många skilda åsikter om vad genusperspektivet innebär, samt hur nödvändigt det är som pedagog att man ser saker och ting ur ett genusperspektiv. Under min utbildning, då syftar jag främst på diverse föreläsningar och litteratureseminarium, har jag fått en teoretisk bild av vad genus i skolan innebär. Kortfattat har jag fått den här bilden av vad genusmedvetenhet innebär. Det är något som främjar jämställdhet och att alla elever har rätt till ett rättvist och respektfullt bemötande oavsett vilket kön de har.

Inga Wernersson som är författare till boken "Genusperspektiv på pedagogik" menar att likaväl som det finns de som anser att könen är socialt konstruerade, finns det några som anser att det faktiskt finns biologiska skillnader på könen, utöver det fysiska (Wernersson, 2006). Åsikterna skiljer sig alltså mycket åt, därför har det varit ett väldigt spännande område att utforska. En förskola "utan" flickor och pojkar finns i Södermalm i Stockholm, där gör man allt för att inte placera in barnen könsbaserat fack. Där undviker man tilltalsnamn som hon, han, gumman, gubben osv. Gabriella Martinsson som är förskollärare och huvudansvarig på förskolan Egalia menar liksom många andra forskare som det kommer att redovisas senare för, att man redan som spädbarn blir bemött på olika vis beroende på om man är flicka eller pojke. "Vi tror att vi är fria, men när vi föreslår något så är det nästan alltid något inom könskategorierna. Och de flesta fogar sig i könsrollen som läggs på dem. Men det finns de som inte kan det. Och ingen mår dåligt av att få alla möjligheter." På frågan om det inte kan bli en kulturkrock för barnen när de börjar skolan svarar Gabriella att det är många som är kritiska till deras upplägg just av den anledningen. Men hon tycker att det är bättre att göra något åt problemet än inget alls, för tillfället ligger skolan efter i utvecklingen tycker Gabriella (Aftonbladet.se).

Det förekommer även kritik mot genusperspektivet från andra håll, ytterligare ett tecken på hur stor debatten kring genus faktiskt är. Socialantropologen Steven Sampson vid Lunds universitet skrev följande för drygt tre år sedan (2008). "Påhitt som genuscertifiering är egentligen inget annat än förmynderi, byråkrati och ideologisk likriktning. Dessa tilltag borde mötas med kritik från hela universitetet. Men var är de kritiska rösterna?" Han får medhåll av nationalekonomen Bertil Holmlund som tycker att det bör vara upp till var och en att bestämma sina egna teoretiska perspektiv utan några pekpinningar från kontrollerande genusinspektörer (Soiland.com).

Detta visar på hur bred debatten kring genus är och många har något att säga om ämnet. Frågan som är viktigt att ställa är om det är själva genusperspektivet som brister eller om det är pedagogerna som möjligtvis inte är tillräckligt insatta. Men det visar alltså på hur många olika föreställningar det finns om vad genus innebär, men vad kommer dessa föreställningar från?

”Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling” (Lgr11).

Ovanstående går att läsa i den nya läroplanen för grundskolan. Det är alltså problematiskt om en lärare gör skillnad på elever på grund av könskodade förväntningar på barns och elevers beteende, samt att man låter vissa barn ta plats på bekostnad av andra barn. Men frågan är om det ibland är nödvändigt att bemöta de olika könen på olika vis, med den enkla anledningen att flickor och pojkar mår bra av att i vissa situationer bli behandlade och bemötta på olika sätt? Därför var det väldigt intressant att ta reda på vad några av dagens pedagoger har för syn och kunskap om genusperspektivet i skolan, samt hur använder de sig av det i sin undervisning?

1.1 Genus plats i styrdokumentet

Det står inte ordagrant någonstans i styrdokumentet att man i skolan skall utgå ifrån ett genusperspektiv i arbetet inom skolan. Däremot finns många av genusperspektivets värderingar med som grundläggande värden, dessa grundläggande värden som presenteras i avsnittet ”litteraturgenomgång”. Jag har här valt ta upp en del lagstiftningar som genomsyras av genusforskningens värderingar, detta för att påvisa att man som pedagog enligt lag bör förhålla sig till ett normkritiskt tänkande.

I Läroplanen för grundskolan (Lgr 11) står följande redan under första rubriken Skolans värdegrund och uppdrag. Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell” (Lgr 11). Pedagoger har alltså en skyldighet att göra eleverna medvetna om sina egna rättigheter, som då bland annat innebär jämställdhet och alla människors lika värde. Man får därmed inte göra skillnad på könen i skolan. Vidare skall skolan främja förståelse för

andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggningen, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas (Lgr 11).

I undersökningen tar jag vid flera tillfällen upp vikten av att pedagogen ska ge alla elever samma förutsättningar till att utvecklas, till den mån deras egen förmåga låter dem. Med andra ord hämmas eleverna av att bli placerade i olika fack beroende på kön. I Skollagen står det att alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling (Riksdagen.se).

Det finns och har sedan länge funnits människor som blir eller har blivit diskriminerade, men numera finns det alltså en lag mot diskriminering för att motverka att människor far illa. Diskrimineringslagen utfärdades sommaren 2008. Lagen tar bland annat upp att diskriminering av Kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning och ålder absolut inte är tillåtet (Riksdagen.se).

1.2 Problemformuleringar

Här presenteras arbetets syfte och frågeställningar, samt undersökningens avgränsningar.

1.2.1 Syfte och Frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka och kritiskt granska vad genuspedagogik på en grundskola innebär och hur man som pedagog bör förhålla sig till det. Med fokus på pedagogers föreställningar om genuspedagogik, samt bakomliggande faktorer till dessa föreställningar.

*Hur insatta är pedagogerna i kritiska perspektiv på kön och lärande, samt vad har de för föreställningar om ämnet?

*Hur viktigt är det att man som pedagog är insatt i kritiska perspektiv på kön och lärande, för att kunna ge alla elever lika villkor till att utvecklas som individer?

*Vad bör man ta till för åtgärder för att pedagogerna ska vara tillräckligt insatta i det kritiska perspektivet på kön och lärande?

1.2.2 Avgränsning

Fokus i studien ligger på pedagogers föreställningar om genus och genuspedagogik, samt deras kunskaper om genus. Jag har även valt att i första hand begränsa begreppet ”genus” till ”kritiskt perspektiv på kön och lärande”.

1.2 Disposition

Arbetet består av fem olika delar: Inledning, litteraturgenomgång, metod, resultatredovisning och slutdiskussion.

Litteraturgenomgång

I följande avsnitt redovisas det för vilka tidigare studier samt teoretiska perspektiv, som är centrala i min undersökning. Här redovisas även begrepp som har stark koppling till genus.

Metod

I detta avsnitt beskrivs vilka metoder som har använts i studien samt varför jag har valt att använda mig av just dessa metoder.

Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av det som har kommit fram under mina observations- och intervjutillfällena. I avsnittet sker även analyser av resultaten.

Slutdiskussion

I detta avsnitt sker den slutgiltiga diskussionen av undersökningen, där det diskuteras bakomliggande faktorer till varför pedagogerna har en så negativ bild av genus. Här presenteras även det jag har kommit fram till i undersökningen.

2. Litteraturgenomgång

I följande avsnitt redovisas det för vilka tidigare studier samt teoretiska perspektiv, som är centrala i min undersökning.

2.1 Tidigare studier

Här presenteras det för tidigare forskning som är väldigt central i undersökningen.

2.1.1 Kajsa Wahlström

Anledningen till att jag har valt att utgå från Kajsa Wahlströms bok *Flickor, pojkar och pedagoger* beror på att den är väldigt praktiskt förankrad, Wahlström skriver om sådant hon och de övriga pedagogerna har fått ta del av på sin förskola. Boken är med andra ord väldigt verksamhetsförankrad.

Kajsa Wahlström som för närvarande är verksam som pedagogisk konsult i jämställdhetsfrågor har skrivit boken *"Flickor, pojkar och pedagoger"*. Där hon bland annat tagit upp observationer som hon och andra pedagoger har gjort på den förskolan där Kajsa är chef. Under dessa observationer fick Kajsa och de andra en tydlig bild av deras egen roll som medskapare av forandet av barnen, som i sin tur bidrog till att pojkar och flickor fick olika förutsättningar, trots att förskolans ambition var den motsatta. Med videokamera som redskap och jämställdhet som mål, utformade de sedan en jämställdhetspedagogik som omfattar alla inom skolans verksamhet, nämligen flickor, pojkar och pedagoger. Kajsa menar att det är viktigt att pedagogen öppnar upp ögonen och inser att man faktiskt ger flickor och pojkar olika förutsättningar att utvecklas samt att det finns redskap till att motverka det här problemet. Kajsa skriver också om att arbetet gav tydliga resultat när det var dags för barnen att börja i skolan, men att barnen snabbt kom i de könsstereotypa rollerna igen eftersom pedagogerna på skolan antagligen omedvetet bidrog till att stärka dessa könsstereotypa roller. För att få bukt på problemet gäller det alltså att skapa en medvetenhet hos pedagogerna i första hand (Wahlström, 2003).

2.1.2 Janne Bromseth & Frida Darj

Det var nödvändigt att ha med Bromseth och Darjs bok *"Normkritisk pedagogik"*, eftersom undersökningen gör så pass många anknytningar till det normkritiska förhållningssättet som är det perspektiv jag i huvudsak har utgått ifrån i min undersökning.

I boken tar Bromseth och Darj upp normkritiskt tänkande inom framförallt skolan innebär. Vad innebär egentligen normkritiska perspektiv på makt, lärande och strategier för förändring? Med hjälp av bland annat feministiska och queerteoretiska angreppssätt undersöker de vad normkritiska perspektiv kan innebära samt hur de kan användas i skolans

verksamhet. Några exempel på andra centrala frågor som tas upp i boken är följande: Hur kan man med förståelse av identitet, kunskap och makt som präglar queerteori användas i arbetet med lärande och förändringsstrategier? Man tar också upp frågeställningen, hur skolan ska utmana normer kring kön och sexualitet utan att andra maktrelationer för givna? Detta är alltså en bok som banar vägen för normkritisk pedagogik inom skolan, där det fokuseras på vad som bör göras samt vad som i nuläget görs fel inom skolan, utifrån ett normkritiskt perspektiv (Bromseth & Darj, 2010).

2.2 Teoretiska perspektiv

Här presenteras de teoretiska utgångspunkter undersökningen utgår ifrån. Vissa teorier kommer att vara mer centrala än andra i undersökningen, då syftar jag i första hand på genus och genuspedagogik, samt normkritiskt tänkande och normkritisk pedagogik. Bakgrunden till att jag har valt att även ha med queerteori och heteronormativitet beror på att jag ansåg det nödvändigt att förklara och förtydliga dessa teorier, eftersom teorierna är viktiga utgångspunkter i min slutdiskussion.

2.2.1 Genusteorier

Genusforskningen har länge argumenterat för att könen är konstruerade av samhället, alltifrån din närmaste omgivning, till skolan eller ditt arbete (Hellman, 2010). Judith Butler som anses vara en av vår tids stora tänkare och som är både genusteoretiker och filosof förklarar att samhället formar människan till att passa in i normen om hur en människa ska vara beroende på vilket kön man har. Kvinnor och män är inte så olika som dagens könsstereotypa samhälle får oss att tro, Butler menar alltså att man inte föds till varken man eller kvinna, det är något som man formas till att bli. Detta synsätt innebär alltså förståelsen av kön som ett verb, ett görande som aktivt görs i vardagen, snarare än något människor är. Kön som görande av människans betydelse (Butler, 2006).

Genus är så mycket mer än den här korta beskrivningen, men det finns många grenar under genus som jag kommer att presentera nedan, för att skapa en klarare bild av just de genusteoretiska begrepp och inriktningar som jag har valt att använda mig av.

Genuspedagogik

Genuspedagogik är en sammansättning av begreppen genus och pedagogik, man behandlar flickors och pojkars villkor och förutsättningar i institutioner för lärande, förskolor och skolor. Ett pedagogiskt tillvägagångssätt för lärare och förskollärare som vill arbeta aktivt med genusrelaterad jämlikhet i sitt arbete och ge barn och ungdomar en trygg och medveten identitet (Svaleryd, 2003).

Kajsa Svaleryd menar att det finns tydliga exempel på hur flickor och pojkar i förskoleåldern och upp i sena tonåren begränsas av stereotypa föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt. Det blir mer och mer tydligt att kön har betydelse för barns och ungas liv under hela uppväxten. Tillvägagångssätt att organisera pedagogiken, vuxnas beteenden mot barn, men också deras sätt att förstå och bemöta barn och unga beror på om det är flickor eller pojkar de arbetar med eller talar om (Svaleryd, 2003). Svaleryd menar också att pedagogen har en stor roll i skapandet av både det lilla barnets som det äldre barnets identitet, där könsstereotyperna alltid finns närvarande. Genus blir alltså genuspedagogik när man använder sig av genusperspektivet i skolan och för in det i den pedagogiska undervisningen (Svaleryd, 2003).

Queerteori

Queer som teoretiskt begrepp relaterar till den amerikanska gayrörelsen som under tidigt 80-tal tog fasta på det negativt laddade ordet queer för att ladda om det med en ny positiv och identitetsstärkande betydelse (Ambjörnsson, 2006)

Queer betyder ungefär konstig, knäpp eller avvikande. Bromseth och Darj skriver att "Queerteorin tar sin utgångspunkt i att ifrågasätta, utmana och förändra normer för genus och sexualitet" (Bromseth & Darj, 2010, s 135). Teorin används dels i identitetsskapande sammanhang, men också som ett analytiskt redskap inom queerforskningen. Queerteori används som en upplösning av identitetsbegrepp, för att upplösa definitioner satta av andra än personer än dem som de används begreppet queer om, för att skapa en acceptans för dessa människor som anses vara avvikande. Men istället har många grupper tagit till sig av det här begreppet för att visa en tillhörighet som till exempel den amerikanska gayrörelsen under 80-talet.

Judith Butler menar att teorin säger att en persons könsidentitet helt eller delvis är en social konstruktion och att man därför inte fullständigt kan beskrivas i sexuell mening med formuleringar som man eller kvinna. Queerteorin motsätter sig den påstådda heteronormativiteten, alltså att människan placeras i sexuella fack, och i synnerhet att sociala konstruktioner formuleras och att gruppidentiteter sedan byggs upp där en stor skillnad görs mellan vi och dem. Butler betonar även att queerteorin utgår utifrån att allt är socialt konstruerat. Man kritiserar uppdelandet av biologiskt kön och socialt genus, där det sociala genuset blir en följd av det biologiska könet. Istället betonas att uppfattningen av det fysiska alltid beror på att samhället talar om hur verkligheten ska se ut, och då också skapas hur verkligheten i två kategorier (Butler, 2007). Att ta upp begreppet queerteori är viktigt eftersom det under intervjuerna med pedagogerna på skolan kom fram att just olika sexualiteter var ett väldigt laddat ämne, som bidrog till att pedagogerna har en negativ bild av genusperspektivet. Anledningen till att det är så pass laddat ämne beror mycket på den normen vi människor har skapat angående relationer, kärlek och sex. Detta kallas för heteronormativitet.

Heteronormativitet

Heteronormativitet är en struktur i samhället som resulterar i en uppdelning av människor i två sorter, nämligen män och kvinnor. Man kan också säga två enheter ses som motsatta, knyts sedan samman genom det heterosexuella begärets aktioner, med andra ord att män och kvinnor är menade för varandra. Dessa begär, att en man åtrår en kvinna eller tvärtom, är den centrala föreställningen i heteronormativitet. Heteronormativitet är alltså en teori om att alla är heterosexuella i grund och botten, d.v.s. att samhället, kulturen och vi människor upprätthåller föreställningen om att heterosexualitet är det naturliga och mest övergripande. Går man utanför denna mall, så ses man som avvikande, där konsekvensen ofta blir utfrysning (Butler, 2007, s 254). Heteronormativitet är queerteoretiskt begrepp och är alltså något man motsätter sig. Queerteori har under senare år kommit att ge upphov till pedagogiskt viktiga frågeställningar om hur föreställningar kring norm och avvikelse reproduceras i skolan.

Normer och Normkritiskt tänkande

Efter att barn- och elevskyddslagen tagits fram fick skolverket i uppgift av den socialdemokratiska regeringen att undersöka om det är nödvändigt med ytterligare stöd- och implementeringsinsatser för att lagens intentioner skall kunna uppfyllas. I rapporten konstaterade Skolverket att ”själva grunden till att diskriminering, trakasserier och kränkningar uppstår kan kopplas till de normer som finns i för-, grund-, sär- och gymnasieskolan samt vuxenutbildningen/sfi” (Skolverket 2009a s, 88). Vikten av att bryta och problematisera dessa normer blir allt tydligare.

Forskarna Lena Martinsson och Eva Reimers förtydligar och klargör för vad begreppet normer innebär. ”Normer bygger på idén om normalitet och avvikelse och därmed skapar normer hierarkier där somliga ges och tar sig rätten att benämna, betrakta och behandla andra som avvikande och möjliga att ifrågasätta. Om vi verkligen vill komma åt kränkningar är det just i normerna som vi bör börja” (Martinsson & Reimers 2008, s 27). Martinsson och Reimers menar också att lärare är medskapare av normer och att all undervisning innefattar normer om vad som är önskvärt respektive mindre önskvärt.

Genusforskarna Janne Bromseth och Frida Darj är inne på Martinsson och Reimers spår, men menar att normkritiskt tänkande också handlar om etik. De anser exempelvis att det är oetiskt att endast tolka den 2-åriga pojken och flickans vänskap som heterosexuell kärlek, det som med andra ord är normen i vårt samhälle. Ett annat exempel är att slentrianmässigt bunta ihop elever i könade kollektiv, ”pojkar”, ”hej tjejen” osv, istället använda sig av deras namn både när man talar med dem eller om dem (Bromseth & Darj, 2010). Man befäster alltså könsrollerna med dessa förväntningar och tilltalssätt, istället för att se till individen som något unikt, inte endast som en pojke eller flicka. Heterosexualitet är givetvis inget fel i sig, felet ligger snarare i att utgå ifrån att allt är heterosexuell kärlek.

Normkritisk pedagogik

Normkritisk pedagogik handlar om att bryta de normer och föreställningar som finns i skolan om hur de olika könen ska vara. Det mest framträdande är att man skapar en medvetenhet hos pedagogerna om att det görs skillnader på elever beroende på kön, samt att detta måste åtgärdas till den grad att alla elever får möjligheten att utvecklas i den mån de själva har förutsättningar till. Pedagogerna kan lätt bli ett hinder på vägen. En normkritisk pedagogik sätter alltså pedagogerna som medskapare av normer i fokus, genom att granska sig själv kan en pedagog bli en bättre pedagog (Martinsson & Reimers 2008). Medan genuspedagogik i första hand handlar om att synliggöra hur föreställningar om kön påverkar pojkars respektive flickors förutsättningar för lärande och utveckling, där man också ofta syftar till att bryta rådande könsnormer. Normkritisk pedagogik menar däremot att inte är lika viktigt att fokusera på dem som uppfattas som avvikare i ett sammanhang eller i samhället, utan fokuserar på de normer och maktstrukturer som gör att dessa personer uppfattas som just avvikande, samt de konsekvenser som uppstår av denna obalans (Bromseth & Darj, 2010).

3. Metod

I detta avsnitt beskrivs vilka metoder som har använts i studien.

3.1 Val av metod(er)

Jag har haft min VFU (Verksamhetsförlagd utbildning) på en grundskola utanför Göteborgs kommun, det är en friskola som arbetar mycket efter kristna värderingar. Jag trivdes väldigt bra och fick väldigt bra relationer till pedagogerna som arbetar där. Där valde jag att under min sista VFU ta chansen att prata med några av pedagogerna på skolan. Efter att ha samtalat med pedagogerna stod det klart för mig att några av dem har en ganska annorlunda syn på genus, åtminstone om man jämför med den syn jag har fått under min utbildning, där kärnan låg i att vi som pedagoger gör skillnader på könen, som i sin tur kan hämma elevernas personliga utveckling. Några av pedagogerna tycker att det har gått för långt, att det knappt är ok att vara tjej eller kille längre. De menade även att beroende på vilket kön man har kan man faktiskt ha olika beteendemönster och kan därför ibland må bra av att bli bemötta på olika sätt. Med den bakgrunden kändes det nödvändigt att faktiskt bilda min egen åsikt, med den enkla anledningen att jag har fått ta del av så pass olika åsikter om genus.

Därför valde jag att återkoppla till dessa pedagoger och samtalen jag har haft med dem. Jag har i den här undersökningen även genomfört två deltagarobservationer i två olika årskurser. Vidare har jag även genomfört tre intervjuer, baserade på samma intervjuguide, men inte med samma innehåll. Detta har skett individuellt med de två pedagogerna, samt med rektorn på skolan. Att få chansen att även intervjua rektorn är för den här undersökningen väldigt viktigt eftersom man fick en överblick om hur skolans policy kring genus ser ut.

Deltagarobservationerna har skett i två olika årskurser där de två pedagogerna jag har intervjuat är klassföreståndare för varsin årskurs.

3.1.1 Direktobservationer

Det jag valde att lägga fokus på under min observation var i första hand pedagogens bemötande, samt hur eleverna betedde sig under lektionen. Då syftar jag främst hur mycket de syns och hörs, samt hur mycket respekt de visar gentemot pedagogen i form av handuppräckning för att få ordet. Det lades alltså inte någon stor fokus på vad eleverna sa, mer än om de höll sig till ämnet eller inte. Ambjörnsson talar om observationer som tillfällen där man får syn på annat som man omöjligt hade kunnat få reda på med hjälp av en intervju. Det kan vara allt från vassa blickar, införståelse eller en kall och ogemytlig stämning i klassrummet (Ambjörnsson, 2003, s 39). Under observationen förde jag även statistik på hur ofta pojkarna respektive flickorna fick ordet, samt hur ofta de pratade utan att ha fått ordet. Detta för att få en bakgrund till problemen som finns inom skolan angående jämställdhetspedagogik, samt för att se hur pedagogen i fråga bemöter problemet. Under observationerna valde jag att se hur flickorna respektive pojkarna betedde sig under en lektion.

Valet att både observera en f-1 klass och sjätte klass förankrar sig i att jag ville se hur stor skillnaderna kan vara beroende på vilken ålder det handlar. Uppsatsen handlar om pedagogers syn på genus pedagogik, samt hur de förhåller sig till det. Men under observationerna gynnades studien av att även lägga stor fokus på eleverna, eftersom deras bemötande och beteende också påverkar pedagogens bemötande och beteende. Det är en relativt stor skillnad på beteende om man jämför eleverna i årskurs f-1 och årskurs 6. Hur stor inverkan har pedagogerna på denna förändring?

Anledningen till att jag valde att börja med direktobservationer var för att jag ville ha mer underlag hur pedagogerna faktiskt arbetar med genus i undervisningen. Det är viktigt eftersom jag ville dela med mig av den information jag får under observationerna med pedagogerna i fråga, eftersom det var viktigt att ge dem en chans att reflektera över hur de själva agerar. Samt att det var nyttigt för mig att få en djupare insyn i hur pedagogerna agerar i sin undervisning, eftersom jag då även fick mer underlag till intervjuerna. Vid observationsstudier låg fokus på icke-verbala data, alltså hur människor agerar. Inte på det språkliga, alltså vad människor säger, som är det man fokuserar på i intervjuer. (Essaisson m.fl. 2007, s 344). Detta gör observationer till ett väldigt bra komplement till intervjuerna jag har genomfört. Kvale och Brinkman anser också det finns många fördelar med att kombinera direktobservationer och samtalsintervjuer (Kvale & Brinkman, 2009).

3.1.2 Samtalsintervjuer

Jag har även använt mig av samtalsintervjuer när jag intervjuade pedagogerna. Samtalsintervjun är en s.k. respondentundersökning, vilket innebär att det är intervjupersonens tankar och handlingar som är det centrala. En av de stora fördelarna med

samtalsintervjuer är möjligheten till uppföljning, oplanerade uppföljningsfrågor som man tidigare inte hade tänkt på. Samt att man kan göra uppföljningar med andra flera personer för att kanske komma fram till att ett mönster utkristalliserat sig (Essaisson m.fl. 2007, s 283). Detta är nödvändig metod för att kunna få en relativt klar inblick i vad pedagogerna tycker och tänker kring genuspedagogik. Kvale förklarar den kvalitativa forskningsintervjun på följande sätt: ”En intervju vars syfte är att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i syfte att tolka de beskrivna fenomenens mening”(Kvale, 1997:13) Forskaren skall sträva efter att förstå världen som intervjupersonerna själva upplever den (Essaisson, 2007, s 286).

Till pedagogerna jag skickade jag innan intervjuerna en bilaga med mina grundfrågor till intervjun. Det var både viktigt och nödvändigt att låta pedagogerna få ta del av frågorna i förväg, för att få så genomtänkta svar som möjligt. Med anledningen att jag sen innan har en inblick i hur insatta pedagogerna är i genuspedagogik, kände jag att det var nödvändigt att ge dem lite tid att reflektera över vad de själva har för åsikter.

3.2 Trovärdighet

Reliabilitet syftar på tillförlitligheten i undersökningen, dvs. vilken kvalitet mätningen har. Validitet syftar på om man undersöker det undersökningens syfte påvisar och generaliserbart klargör för vem resultatet är giltigt (Stukát, 2005).

3.2.1 Reliabilitet

Stukát menar att det alltid finns risk för feltolkningar av material och frågor när man gör en intervjuundersökning. Det kan vara så att respondenten uppfattar en fråga felaktigt eller dylikt (Stukát, 2005). Men tack vare att jag använde mig av öppna frågor och att intervjun var av samtalskaraktär, som alltså gav mig möjligheten att ställa följdfrågor som jag ansåg vara nödvändiga för undersökningen.

3.2.2 Validitet

Det är viktigt att man skapar ett förtroende hos respondenten för att denne skall känna sig trygg att svara ärligt på intervjufrågorna. Stukát menar om inte det här förtroende för intervjuaren finns kan respondenten omedvetet svara på det sättet intervjuaren vill eller att man inte vill avslöja egna brister eller dylikt (Stukát, 2005). Eftersom jag är bekant med pedagogerna sen tidigare kände jag att det fanns ett förtroende hos respondenterna, vilket alltså innebär att jag är övertygad om att det inte har försökt anpassa sina svar efter mig som intervjuare.

3.2.3 Generaliserbart

Eftersom undersökningen har genomförts med ett fåtal personer som representerar en grundskola med alternativa tillvägagångssätt, vad gäller arbetsmetoder och bemötande gentemot elever är generaliserbarheten begränsad.

3.2.4 Forskningsetik

Innan intervjuerna genomfördes samtalade jag med pedagogerna och rektorn som jag skulle intervjua angående om de ville vara anonyma eller inte, samt om det var okej att jag spelade in intervjuerna. Ingen av dem bad om att vara anonyma i min undersökning och ingen av dem såg heller några problem med att intervjuerna spelades in. Det ska tilläggas att jag endast använde mig av en bandspelare som inspelningsmaterial. Vetenskapsrådet (2002) Påvisar fyra huvudkrav för forskare när man ska välja sitt empiriska material och redovisa resultat, dessa är informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav. Detta är alltså något jag har tagit hänsyn till i min undersökning.

4. Resultatredovisning

I detta avsnitt redovisas resultaten av det som har kommit fram under mina observations- och intervjutillfällen.

4.1 Observationer

Här redogörs och analyseras det som blev synligt under direktobservationerna som genomfördes.

4.1.1. Årkurs 6

Det var under en svensklektion observerandet skedde. Lektionen startades upp med att läraren hade en kort genomgång, eleverna skulle läsa ett insändarinlägg var från en dagstidning. Alltså korta debattinsändare där människor skriver vad de tänker och tycker, samt där människor också ger svar till tidigare insändarinlägg. I korta drag ville pedagogen att eleverna skulle läsa varsitt inlägg för att sedan diskutera i helklass, med fokus på hur det är strukturerade, varför man skickar in de, vad det innebär att argumentera osv. En lektion där eleverna var väldigt delaktiga.

Det första observationstillfället var i en årskurs 6, de är alltså 12 år gamla. Klassen bestod av 19 elever, där 10 är flickor och 9 är pojkar. Pedagogen i klassen är en medelålderskvinna med inriktning i ämnena svenska och engelska, hon har arbetat som lärare i mer än 10 år. Det ska också tilläggas att hon har följt den här klassen sedan årskurs 2

4.1.2 Elevernas beteende

Det första som blev synligt under observationen var att flickorna var väldigt tysta, särskilt i jämförelse med pojkarna. Killarna tog väldigt ofta ordet utan att ha fått det av pedagogen, ibland höll de sig till ämnet och ibland inte. Det här gällde både när läraren ställde frågor till klassen, samt när eleverna läste sina debattinlägg som de blivit tilldelade. Men när pojkarna sa något, handlade det allt som oftast om att försöka säga någonting roligt inför klassen, vilket ofta resulterade i skratt, särskilt från de övriga pojkarna i klassen. Medan tjejerna satt och viskade lågmält med varandra ropade killarna till varandra tvärs över hela klassrummet, även här var det ofta så att det inte har med själva lektionsinnehållet att göra. Flickorna är väldigt sakliga när de får ordet, medan killarna som jag har nämnt vid ett flertal tillfällen ofta pratar om något annat, även när de faktiskt har räckt upp handen och har fått ordet.

Statistiken som bokfördes var väldigt intressant samt att det blev ett väldigt bra komplement för att tydliggöra det som observerades under lektionen. Flickorna räckte upp handen och fick ordet 20 gånger, medan killarna räckte upp handen och fick ordet 18 gånger. En väldigt jämn fördelning, med tanke på att det finns en flicka mer i klassen. Det ska också tilläggas att räckte de upp handen fick de till slut ordet, även om de ibland fick vänta en stund. Det som verkligen skiljde könen åt var att medan flickorna pratade rakt ut 3 gånger utan att ha fått ordet, medan killarna gjorde likadant hela 79 gånger.

4.1.3 Analys av elevernas beteende

Av de 9 pojkarna i klassen var det 3 pojkar som syntes och hördes. Det var även andra pojkar som hördes, men av de 79 gångerna någon av killarna tog ordet utan att ha fått det, stod dessa killar för ungefär 60 gånger av dem. Varför är det så? Behöver dessa killar få utlopp för nästan allt det tänker, eller är det i första hand uppmärksamheten de vill åt? Jalmert skriver om att tjejer har gått om killar kunskapsmässigt i samtliga ämnen, utom Idrott och hälsa. Killarna har alltid visat bättre studieresultat än flickorna innan, men detta ändrades under 80-talet. Många menar nu på att detta är "onaturligt" och orättvist. Man påstår att skolan har blivit feminiserad, utan att egentligen ha några belegg för det, men de menar alltså att skolan anpassar sig mer efter flickors behov än pojkars. Jalmert menar att det egentligen handlar om att det är den gamla könsmaktsordningen som råder, killarna ska synas och höras. Tyvärr hämmar bara de här killarna där konsekvensen blir att man hamnar efter i undervisningen, eftersom de inte lägger lika stor fokus på studierna som på att vara framträdande (Franck, 2007, s 107-108).

De övriga killarna i klassen är nästan lika lugna och passiva som tjejerna, tjejerna som för övrigt har ett väldigt likartat beteende. Därför kan man även ställa frågan varför flickorna accepterar deras passiva roller i klassrummet, trivs de i den rollen eller känner de att de egentligen inte har något val? Wahlström menar att flickorna redan i förskolan tränas till att bli duktiga, hjälpsamma, lydiga och snälla. Att de tränas till anpassning och försiktighet. Detta

stärkande av de redan starka könsrollerna sker nödvändigtvis inte medvetet från pedagogerna, utan det är något som bara finns där (Wahlström, 2003, s 81-82). Men pedagogerna har ändå ett stort ansvar enligt läroplanen, att inte låta de könsstereotypa normerna få styra deras behandling av elever. Där pedagogerna alltså har ett ansvar att skapa sig en medvetenhet om vad normkritisk pedagogik innebär. (Lgr 11).

4.1.4 Pedagogens bemötande

Under genomgången av lektionen blev pedagogen avbruten flera gånger av killarna i klassen, ibland med frågor om ämnet och ibland inte. Pedagogens agerande bestod av att i första hand försöka tysta ner dem, när det inte höll sig till ämnet, men ett agerande som växte fram mer och mer, var något som pojkarna kan tolka som godkännande av deras beteende. Detta gjorde läraren i form av att ibland skratta om eleven i fråga hade sagt något roligt eller dylikt. Bemötandet mot tjejerna är mer sansat och sakligt, små tysta konversationer. Med killarna är det ofta lite mer skämtsamt och inte alltid lika sakligt eftersom killarna ofta tar initiativ till att prata om något annat än just uppgiften. Med tanke på att tjejerna var väldigt passiva var det väldigt svårt att avgöra hur stor skillnad det var på lärarens bemötande gentemot eleverna, men läraren försökte åtminstone att vara konsekvent och vara rättvist angående om det var en pojke eller flicka som skulle få ordet.

4.1.5 Analys av pedagogens bemötande, årskurs 6

Det märktes att pedagogen till en början försökte bemöta eleverna utan att lägga någon värdering i vilket kön de har. Genom att ha ett väldigt likartat bemötande gentemot eleverna, t.ex. när hon gav någon ordet, samt när hon lyssnade på vad eleverna hade att säga. Allteftersom lektionen pågick förändrades pedagogens bemötande, förändringarna bestod mest av att hon gav pojkarna mer och mer fritt spelrum till att synas och höras. Här finns det en del olika förklaringar till varför denna förändring skedde. Det handlar dels om att det är olika individer och att det därmed inte alltid fungerar att bemöta dem på samma sätt. Men också om hur eleverna bemöter pedagogen, där fanns de stora skillnader bland eleverna. Butler förklarar att heteronormativitet är föreställningar om bland annat att män ska vara maskulina och kvinnor ska vara feminina, det är normen i samhället och därför formas vi till att bli antingen maskulina eller feminina. Killarna som utmärkte sig i klassen får anses vara väldigt maskulina medan de försiktiga flickorna får anses vara feminina, vilket i sin tur gör att de bemöter pedagogen på det sättet som förväntas av dem (Butler, 2007). Därför är det väldigt viktigt som pedagog att vara medveten om hur viktigt det faktiskt är att bryta dessa normer, eftersom man annars hamnar i en ond cirkel där pedagogens bemötande formar eleverna och vice versa. Bromseth & Darj förklarar det på följande sätt: "Genom medvetenhet om min egen position kan jag i undervisningssituationen använda den strategiskt för att exemplifiera hur normerna är verksamma i vår vardag och hur pass väl införlivade de är i oss alla" (Bromseth & Darj, 2010, s, 140). Men tittar man ur ett genusperspektiv på hur pedagogen agerade i olika

situationer, så försökte hon göra det mesta för att inte göra någon skillnad på könen. Något som jag kommer ta upp och prata mer om senare i undersökningen.

Efter de förutsättningar som fanns, gjorde pedagogen det hon kunde, åtminstone i början av lektionen. Med förutsättningar syftas det på pojkarnas dominans i klassrummet, de gjorde lite vad de ville även om läraren gjorde många insatser till att försöka få bukt på problemet, alltså att få tyst på pojkarna. Hade pojkarna visat lite mer respekt och ödmjukhet hade pedagogens förutsättningar utifrån ett genusperspektiv kunnat se väldigt annorlunda ut. Det är svårt att veta säkert varför det har blivit en sådan här tydlig uppdelning från början, men att utgå från att eleverna faktiskt har blivit formade av varandra och sin omgivning är knappast några vilda spekulationer, det handlar om den heteronormativa samhällsordningen. Det har tidigare nämnts vad flickor förväntas ta för roller, därför är det viktigt att även killarna har förväntningar på sig, båda könen har alltså starka genuskodade förväntningar på sig. Killarna tränas till att ha stark jaguppfattning, undvika svaghet och att vara modiga. De tränas också till att bli tävlingsinriktade och till egen initiativtagarförmåga. (Wahlström, 2003, s 84). Något som var tydligt på några av pojkarna i klassen.

Men frågan är hur stor del läraren har i detta dilemma? Hon har varit klassföreståndare för dessa elever från årskurs 2 fram till nu, det kan mycket väl vara så att hon har varit med i formandet av eleverna. Då syftas det inte på att läraren har uppmuntrat de här killarna till att ta mer plats, problemet ligger snarare i att hon inte har varit tillräckligt tydlig med att de tre killarnas beteende inte är ok. Det är svårt att veta hur medveten läraren själv är hur stor påverkan hennes bemötande gentemot elever verkligen har, men Wahlström menar att det finns metoder för att pedagogerna ska kunna granska sig själva. Hon har själv erfarenhet från detta, och förklarar att det inte var förrän de började använda en videokamera och spelade in hur pedagogerna bemötte och behandlade flickor och pojkar, som de fick de upp ögonen för att de "Konsekvent, men omedvetet, hade förstärkt de traditionella könsrollerna" (Wahlström, 2003, s 81). Detta är alltså något som stämmer in väldigt bra på pedagogen för årskurs 6.

4.2 Årkurs f-1

Observerandet skedde under en matematiklektion i helklass. Pedagogen startade upp lektionen och gav instruktioner om vad eleverna skulle göra under lektionen, uppgiften var att de skulle arbeta med olika matematikspel i grupper. Pedagogen hade berättat för mig innan lektionen att hon hade som avsikt att dela upp eleverna efter vilken nivå de ligger på kunskapsmässigt i matematik, grupperna var könsblandade förutom en grupp som bestod av 3 killar. Efter ungefär 40 minuter hade de en fruktupaus som höll på i ungefär 10 minuter. Som avslutning körde de bingo där läraren skrev olika tal på tavlan, barnen fick räcka upp handen och ge sitt svar. Hade de den summan på sin bricka fick de kryssa för, det ska tilläggas att även detta gjordes i grupper. Klassen består av 11 flickor och 10 pojkar. Pedagogen i fråga är en medelålders kvinna som har arbetat inom skolan i mer än 20 år.

4.2.1 Elevernas beteende

Under tiden som pedagogen berättar om dagens lektion är det väldigt svårt att märka någon skillnad på vilket av könen som hörs och syns mest. Eleverna var passiva och lyssnade koncentrerat på läraren, det kom några spontana ord från enstaka tjejer och killar, inte mer än så. Indelningen av grupperna gick smidigt och eleverna kom snabbt igång med det som skulle göras, inte heller då var det något kön som utmärkte sig när det gäller att göra sig sedd och hörd. När eleverna sedan kom igång med matematikspelet märktes det tydligt att det var några elever i varje grupp som utmärkte sig, men här handlade det mer om elever som var lite starkare kunskapsmässigt, vilket var både flickor och pojkar. Det hördes lite rop och skratt emellanåt, men återigen var det inget kön som utmärkte sig. Inte heller under den sista delen av lektionen när både pedagogen och eleverna var trötta märktes någon skillnad. Sammanfattningsvis var det högst individuellt vilka elever som tog mest utrymme i klassen, det fanns alltså några framträdande från båda könen.

4.2.2 Analys av elevernas beteende

I den här delen sker alltså en analys av elevernas beteende i årskurs f-1, men jag har även valt analysera både skillnader och likheter mellan elevernas beteende i årskurs f-1 och årskurs 6.

I ovanstående stycke har du läst att det inte var könsstyrt angående vilka elever som var mest framträdande. Då syftar jag inte på hur eleverna var kunskapsmässigt, utan hur mycket de syntes och hördes, både i helklass och i grupperna de arbetade i under lektionen. De elever som var mest framträdande i helklass var dem som tycker om att få uppmärksamhet. När det sedan gäller grupperna, var det de kunskapsmässigt lite starkare eleverna som var mest framträdande.

Därför finns det inte mycket att tillägga om denna klass utifrån ett genusperspektiv, eftersom det var svårt att hitta någon tydlig könsstruktur vad gäller vilket kön som hade ”makten” i klassrummet. För som det har redovisats, låg det helt och hållet på en individuell nivå. En fråga som är viktigt att ställa, är om eleverna är för unga för att ha blivit formade, eller om den här klassen är ett undantag, eller om pedagogens förmåga att hålla diciplin? Hellman menar att formandet sker redan i förskolan, och att pedagogernas förväntningar på barnen har stor inverkan på formandet. Efter flera samtal med olika pedagoger är det väldigt tydligt att pedagogerna förväntar sig att flickor och pojkar ska bete sig på två olika sätt. Bryter en flicka denna norm benämns hon som ”inte så tjejig”, medan en pojke som gör samma sak ”inte är så pojkaktig av sig” (Hellman, 2010, s 89 m.m.).

Ser man till framför allt skillnader mellan årskurs f-1 och årskurs 6 är de väldigt markanta. I årskurs 6 fanns det en tydlig skillnad mellan könen, i den klassen stämmer normerna för hur en flicka respektive pojke ska vara och bete sig, eller snarare som Bromseth och Darj att det är en lärandesituation där elevernas beteende bekräftar normativ flickighet respektive pojkighet (Bromseth & Darj, 2010, s 136-137). Det samma går inte att säga om den årskurs f-1 jag också observerade. Hur kommer detta sig? Efter mitt andra observationstillfälle hade jag

ett kort samtal med läraren för årskurs f-1, min fråga till henne var om hon hade några funderingar kring varför det är så stor skillnad på klasserna, om man ser det utifrån ett genusperspektiv? Det skall tilläggas att den här läraren har varit verksam på skolan sedan eleverna i årskurs 6 började i förskoleklassen. Med den bakgrunden var hennes svar att tjejerna i den klassen alltid har varit väldigt försiktiga och inte lika ”starka” som de mest framträdande killarna. Hon menar alltså att det inte är något som vuxit fram under deras skolgång, utan det har alltid varit så. Genom att lyfta in det på individnivå fransäger pedagogerna sig från sitt ansvar som förmedlare av normer i skolan, vare sig vi vill det eller ej förmedlar vi alla normer. Så också pedagoger. Angående sin egen klass menar hon att det finns starkare tjejer som vågar ta för sig mer, en bra balans mellan könen som hon tror kommer hålla i sig eftersom det är en annorlunda klass med andra individer, om man jämför med årskurs 6 på skolan. Hon sa sig också ha förståelse för att det kan ske ett formande av elever, men inte i så stor grad som många anser.

Kajsa Wahlström är av en annan åsikt, hon är pedagog och driver aktivt en förskola till att bryta könsnormerna, för att alla barnen ska ha samma möjligheter att utvecklas. Hon berättar om ett lyckat utvecklingsprojekt som blev tydligt när det var dags för barnen att lämna hennes förskola för att börja i skolan. Lärarna där märkte genast att det var skillnad både på tjejerna och killarna i den klassen om man jämför med tidigare årskullar. Tjejerna stod rakryggade och hävdade sina åsikter, killarna var inte längre stökiga utan klarade av att vara mer hänsynsfulla och sociala. Men efter ett tag föll de ändå in i de typiska könsrollerna, detta menar Wahlström beror på att eleverna vill klara förväntningarna som ställs på dem från pedagogerna (Wahlström, 2003, s 195-196).

4.2.3 Pedagogens bemötande

Det var en del prat genom hela lektionen, vilket är ganska självklart, men inte allt prat var sakligt. Pedagogen förhåll sig ganska lättsamt till detta och verkade tycka att det var en rimlig nivå av prat. Hon gjorde heller ingen skillnad på om det var en pojke eller flicka som gick utanför ramarna, de fick en enkel tillsägelse och sen var det bra. Över det hela ett accepterat bemötande från pedagogerna, med ett undantag. I slutet av lektionen valde läraren att säga till en tjej riktigt på skarpen, flickan ifråga var lite disträ och visade lite attityd mot läraren när det var dags att lägga ihop för dagen. Att läraren valde att agera på det här sättet är till en viss mån förståeligt, men då fanns det även andra elever i klassen som förtjänade liknande tillsägelser. Med andra elever syftar jag inte bara på det motsatta könet, alltså killar, utan även andra tjejer som av olika anledningar inte ville städa och göra klart på sin plats för att sedan få gå hem.

4.2.4 Analys av pedagogens bemötande, årskurs f-1

Pedagogens sätt att bemöta eleverna på var rättvist och sett till individens behov i första hand. Men det var ett moment i slutet av lektionen där jag reagerade på hur pedagogerna agerade när

det var en elev som var disträ och visade lite attityd mot läraren. Det var en skarp tillsägelse, men det fanns som det har nämnts tidigare också andra elever som också var högljudda och betedde sig på liknande sätt. Därför är det viktigt att ifrågasätta pedagogens agerande samt om det fanns någon bakgrund till varför hon agerade som hon gjorde med just den här tjejen. Hennes förklaring låg i att den här tjejen är väldigt mycket ”tonåring” med en viss attityd, hon ifrågasätter och tjafsar emot utan någon slags relevans, mer för sakens skull. Pedagoger tycker det är viktigt försöka hjälpa eleven med att tona ner det här beteendet eftersom det inte gynnar någon. Men kan det vara så att flickan inte betar sig som en flicka borde göra. Butler menar att det är heteronormativiteten som är bakgrunden till detta problem, alltså att samhället delar upp människor i två sorter, maskulina män och feminina kvinnor (Butler, 2007). Att påstå att läraren medvetet arbetar med att sätta flickorna och pojkarna i olika fack är fel, men även i lärarens ryggsäck finns det sen tidigare värderingar om hur flickor och pojkar ska vara. Men vikten av att skapa sig denna medvetenhet ligger trots allt på pedagogens axlar (Bromseth & Darj, 2010).

Att sticka ut hakan är inte något tjejer bör göra enligt dagens samhälle, så flickans beteende är därmed inte acceptabelt om man ska följa de normer som finns, som det har nämnts tidigare i Hellmans avhandling ”Kan Batman vara rosa”. Hon skriver väldigt mycket om förväntningar på pojkar och flickor, att vi pedagoger har föreställningar om hur barnen ska vara, beroende vilket kön de har. Hon menar på att det är genom att utföra könsbaserade förväntningar som man som barn på riktigt kan känna igen sig och bli förstörd som könsbaserat subjekt. Och då väljer man som kille oftast att försöka vara den typiska pojken för att passa in i dessa föreställningar hos pedagogerna (Hellman, 2010, s 90). Detsamma gäller då tjejer, medvetet eller omedvetet så formar pedagoger flickan till att ändra sitt beteende vilket i viss mån kan vara nödvändigt. Men går vi tillbaka till själva problemet som är att flickan betar sig lite som en tonåring och visar lite attityd är inte det okej enligt pedagoger, en kille däremot kan tämja lite mer på gränserna. Det var andra tjejer och killar som inte gjorde som läraren sa när det var dags att plocka ihop och städa. Fokuserar vi på killarnas agerande så bestod deras olydnad mer av att ignorera läraren och istället fortsätta prata, bråka och skoja med varandra. Enligt Hellman så avfärdar pedagoger ofta det med ursäkten att pojkar är pojkar, de måste få lite extra andrum ibland (Hellman, 2003).

4.3 Intervjuer

Här redovisas resultatet utifrån två av undersökningens frågeställningar med tillägg, samt en fråga utöver de två frågeställningarna. Dessa delas upp i följande kategorier: *Hur insatta är pedagogerna i genusforskningen, samt vad har de för åsikter om genus och genuspedagogik? Hur viktigt är det att man som pedagog är insatt i genusforskningen för att kunna ge alla elever samma villkor till att utvecklas som individer? Tänker pedagogerna på hur de bemöter tjejer och killar, kan det ibland vara någon skillnad? Både i undervisningen och rent generellt i möte med elever.* Dessa frågeställningar har jag valt att ge följande rubriker:

- Insyn och åsikter om genus.
- Det kritiska perspektivet.
- Bemötande av elever.

Avsnittet består utav 3 intervjuer. Första intervjun var med skolans rektor Maria, redan 1990 började hon arbeta som lärare efter att ha gått klart lärarutbildningen. Men det var inte förrän 2003 som hon började arbeta på den skolan hon nu är rektor över, hon tillträdde som rektor 2007.

Den andra intervjun var med Annica som är klassföreståndare för årskurs 6 på skolan. Hon var färdigutbildad lärare i början av 2003, men har jobbat inom skolans verksamhet sen ungefär 15 år tillbaka. Hon har jobbat på min VFU-skola i 5 år.

Den tredje intervjun var med Elisabeth, eller Bettan som jag väljer att kalla henne min undersökning, detta är alltså inget fiktivt namn utan ett smeknamn som hon själv använder sig av. Hon är klassföreståndare för årskurs f-1. 1989 var hon färdigutbildad förskollärare/lärare, Bettan arbetade de 8 första åren i förskola för att sedan byta till skolan.

4.3.1 Insyn och åsikter om genus

Maria menar att genus handlar om hur män och kvinnor fungerar, beror detta på arv från tidigare generationer eller beror det på den miljö man lever i? Hon berättar vidare att hon tycker att man hamnar för mycket i feminismen, då syftar Maria på den feminismen som hon upplever är väldigt aggressiv. Istället för att fokusera på kvinnors och mäns lika värde tycker hon att feminismen fokuserar mer på att det är kvinnornas tur att ha makten, och det är hon inte beredd att stå bakom. Maria menar alltså att hon kopplar samman detta med att många av de som förespråkar genus och genuspedagogik ofta har den här ”aggressiva” feministiska utgångspunkten. Hon nämner även att det ligger väldigt mycket fokus på sexualitet, sexuella läggningar bland annat, något som hon inte tycker är av högsta relevans att diskutera på en grundskola. Annicas första tanke när hon hör ordet genus är kön, män och kvinnor, samt att vi har olika förutsättningar, där det i första hand handlar om fysiska skillnader. Utöver det menar Annica att det egentligen inte är någon större skillnad på män och kvinnor, utan det är något som har formats under en längre tid.

Annica är också av uppfattningen att ingen är könsneutral, man är alltså antingen man eller kvinna, inget däremellan. Men hon betonar även att hon i första hand syftar på kvinnors respektive mäns fysiska utseende, vi ser trots allt olika ut. Maria är inne på ungefär samma spår som Annica angående att killar och tjejer i grunden inte är så olika, utan att vi människor faktiskt formas av vår omgivning till att bli mer manliga och kvinnliga. Men hon betonar även att det också finns biologiska skillnader utöver det fysiska, hon tar upp ett exempel om hur män respektive kvinnor till viss mån fungerar i ett arbetslag:

”På en kvinnlig arbetsplats blir det ofta väldigt konstruktiva tankar och att det lätt blir väldigt gnälligt, kvinnor hamnar ofta i något kotteri där det pratas bakom ryggar om varandra. Men jag upplever inte att det blir så när det kommer in män i arbetslaget, då bryts det upp och man börjar resonera tillsammans” (Maria).

Maria menar alltså att biologiskt sätt är män mer öppna och vågar spela med öppna kort medan kvinnor lätt tenderar att hålla inne på sådant som egentligen behöver tas upp och prata om. Hon trivs väldigt bra på sin arbetsplats men berättar även att hon har erfarenheter från liknande problem i personalgruppen. Även Annica är inne på samma spår angående att det är viktigt med fler män i skolan, inte bara för personalen, utan även för eleverna.

”Jag tror att killar kan identifiera sig lättare med en manlig lärare, som manlig lärare uttrycker man sig mer manligt än vad vi kvinnor gör. Något som behövs på vår skola, eftersom det är en sådan stor majoritet av kvinnor”. (Annica)

På frågan om hur insatta de är i genusforskningen fick jag i stort samma svara från samtliga: Inte alls så insatt som man kanske borde vara. Bettans erfarenheter av genus är till stor del negativa, hennes bild av genus är att det handlar mycket om att få barnen att bli så könsneutrala som möjligt. Hon ger ett exempel från när skolan hade en genuspedagog på besök som var väldigt negativ till att det fanns så mycket könsstereotypa leksaker på fritids. Genuspedagogen klagade på saker som att det bara fanns manliga legogubbar, samt att pedagogerna fokuserar för mycket på att få tjejerna att leka med ”tjejsaker” och få killarna att leka med ”killsaker”. Medan Bettan är av åsikten att det faktiskt är barnen själva som väljer vad de vill leka med. Däremot är alla tre för jämställdhet, samt att det är något alla borde arbeta mer med, både i och utanför skolan. Men de tycker ändå att tjejer ska ha rätt till att vara tjejer och pojkar ska ha rätt till att vara pojkar, som Maria har varit inne på tycker främst Maria och Bettan att det bli för extremt. Därför väljer de att inte stå bakom det som genusperspektivet förespråkar.

Sammanfattningsvis har alltså alla tre skapat sig en bild av genus, både Maria och Bettan har negativa föreställningar om vad genus egentligen innebär. De pratade om extrema personer som de tycker har gått för långt. Men samtidigt som de hade starka åsikter om angående ämnen var de ärliga nog att säga att det kanske borde vara mer insatta, men de pratade också om att de inte känner att det är deras första prioritet eftersom de har så mycket annat det ska göra på väldigt kort tid. Annica däremot är mer positivt inställd till genus, men känner också att hon inte är tillräckligt påläst. Hon ger Bettan och Maria medhåll angående att det tyvärr inte finns tid till genus på deras skola. Dock är alla tre för jämställdhet och tycker det är något man behöver arbeta mer med.

4.3.2 Det kritiska perspektivet

Pedagogerna är som det har nämnts eniga om det inte är särskilt insatta i vad genus och genuspedagogik innebär. Det beror dels på att det inte finns tillräckligt med tid, samt att det har valt gå en annan väg angående behandling av och bemötande gentemot elever. Eftersom det är en kristen grundskola använder de sig av kristna värderingar som grund i deras möte med eleverna. T.ex. den Gyllene regeln, ”Allt vad ni vill att människorna skall göra för er, det skall ni också göra för dem. Det är vad lagen och profeterna säger” eller den förenklade versionen, ”så som du vill behandlad, ska du också behandla dina medmänniskor”. Maria klargör lite hur de arbetar med eleverna på följande sätt: *”Varje människa ska få utvecklas efter de styrkor och begåvningar som de besitter”*. Hon tycker inte att man ska lägga någon fokus på vad som är ”tjejigt” och ”killigt”, det är viktigare att se till individen och dennes behov. Istället för att som utifrån ett genusperspektiv, där Maria menar att man fokuserar för mycket på de olika könen vill de på skolan se till individen och vad de behöver för stöd och uppmuntran. Men hon pratar ändå om vikten att inte sätta in eleverna i något fack, där tjejerna ska vara försiktiga medan killarna ska ”röja” och ta för sig. Hon ger ett exempel att på fotbollsplan är det i princip lika många tjejer och killar som är med och spelar, det menar Maria visar att alla har rätt till att göra det dem vill, samt att det också vågar göra det.

Bettan står bakom Maria om vikten av lyfta fram elevernas olika personligheter och se dem som individer, alltså utan någon tanke om könstillhörighet.

”För mig handlar det om en närhet till eleverna, där de känner att jag tror på dem. Att de vet att de är betydelsefulla, att jag både eleverna och jag tror på att de gemensamma målen vi sätter upp, kommer de att fixa. Att de har ett förtroende för mig som pedagog när jag pratar med dem är också väldigt viktigt, det handlar helt enkelt att man lever så nära varandra att man kan utveckla det förhållandet mellan pedagog och elev. Det känner jag att jag gör, det är jag väldigt nöjd över” (Bettan).

Bettan berättar vidare att det här är det centrala på skolan, att eleverna ska känna trygghet att få vara den personen det är, man ska inte behöva anpassa och vara någon annan. Det är något de arbetar med i skolan och alla tre tycker att det finns mycket som pekar på att det faktiskt har lyckats, sen finns det alltid något man kan arbeta mer med, men de har kommit en bra bit på vägen. Även om Bettan inte tycker att genuspedagogik är nödvändigt på deras skola, tillägger hon att det kan vara viktigt att prata om hur flickor har det i andra länder. Flickor i andra länder är ofta förtryckta och har inte alls samma villkor som männen, det är något som är viktigt att eleverna får upp ögonen för.

Annica delar till stor mån Bettans och Marias åsikter angående att det är viktigt att alla elever känner sig trygga, men menar ändå att skolan skulle må bra av att bli mer genusmedvetna, eftersom pedagoger faktiskt är med i formandet av eleverna. Ett argument hon använder sig av är att det är en väldigt kvinnodominerad arbetsplats, där hon syftar på att det lätt kan bli lite för ”tjejigt”, och det kan i sin tur smitta av sig på eleverna, i första hand flickorna. Hon tar upp sin egen klass som exempel och menar att hon tror att hon har varit med i formandet av dessa elever. Att hon inte har lagt tillräckligt med tid och fokus på att killarna i klassen måste kliva tillbaka så att andra kan få komma längre fram, det är ännu en anledning till att det är

viktigt att arbeta mer med genus på vår skola. Men hon är samtidigt väldigt nöjd över mycket av det arbete som görs för elevers hälsa och välbefinnande på skolan, hon tror att det läggs mycket mer fokus på att eleverna ska få känna sig trygga i skolan, om man jämför med andra skolor. Detta är något både Maria och Bettan också har pratat om, och det har nämnts innan att de är väldigt nöjda över detta tillvägagångssätt.

Sammanfattningsvis förkastar man alltså inte allt vad genus står för, men både Maria och Bettan menar att det finns andra tillvägagångssätt att använda sig av. Eftersom det är en friskola med kristen bakgrund arbetar man mycket med kristna värderingar med den gyllene regel som utgångspunkt, samt med fokus på att varje elev ska få utvecklas efter de styrkor och begåvningar de besitter. Annica står bakom detta, men tycker ändå att det är viktigt att arbeta mer med genus inom skolan eftersom de som pedagoger faktiskt är med och formar eleverna.

4.3.3 Bemötande av elever

När Maria fick den här frågan var hennes första tanke att hon verkligen hoppas att hon inte gör någon skillnad p.g.a. kön, men hon sa också att hon inte utgår från kön i möte med elever. Men hon är medveten om att det är skillnad på hennes bemötande beroende på om det är en kille eller tjej, dock har hon en förklaring till varför.

”Jag tycker att det mer handlar om elevens personlighet som avgör hur man gör när man bemöter eleven, i ett möte med en person med ett ”tufft” yttre skal, kanske jag väljer att också tuffa till mig. Men det finns också fall där eleven ifråga har ett väldigt tufft yttre som jag vet att jag måste behandla väldigt vänt, för att kunna komma nära personen och få chansen att prata med honom. Med en person som är försiktigt väljer man i sin tur att bemöta på ett försiktigt sätt”. (Maria)

Hon försöker alltså att fokusera på individen i fråga, vad har eleven för personlighet? Hur vill hon/han bli bemött? Hon menar alltså att hennes bemötande beror helt och hållet på eleven ifråga, samt vilken situation det är. Eftersom det ofta finns skillnader på hur flickor och pojkar vill bli bemötta, väljer hon också att anpassa sig i sitt bemötande. Maria menar att flickor ofta vill ha mer närbild och bli omfamnade om det är någon olycka som har skett, medan killarna oftast vill att man håller lite distans. Hon tillägger att det givetvis även finns killar som vill bli omfamnade och tjejer som inte vill det, men generellt sett ser det ut så. Hon pratar också om att de flesta killarna vill bli omfamnade, men p.g.a. av yttre press från klasskamrater och dylikt vågar de inte visa lika mycket känslor som flickorna visar.

Bettan är helt inne på Marias linje och tillägger att det är väldigt viktigt att man faktiskt ser och bemöter alla elever, eftersom det lätt blir att vissa elever hamnar i skuggan av andra. Det lägger hon mycket fokus på. Hon menar att under t.ex. en lektion gör hon inte någon skillnad på om det är en kille eller tjej som stör undervisningen, det accepteras inte. Hon försöker snarare lägga fokus på att de elever som annars inte säger så mycket får komma till tals, givetvis vill hon gärna att det har relevans för undervisningen. Annica försöker inte heller att göra någon skillnad på kön, utan i första hand se till individens bästa. Men som hon har nämnt tidigare, känner hon inte att hon är tillräckligt insatt i genusforskningen, för att kunna bedöma

om hon faktiskt gör någon orättvis skillnad i sitt bemötande gentemot de båda könen. Annica menar att det också påverkar hennes bemötande beroende på hur hon själv blir bemött, är det en tuff kille är hon lite tuff tillbaka, med andra ord är även Annica inne på de två andras linje.

Sammanfattningsvis finns det alltså vissa skillnader i pedagogernas bemötande, men då tar man i första hand hänsyn till elevernas personligheter snarare än kön. Generellt sätt vill tjejer ha mer närhet och ett lite mjukare bemötande än killar, därför blir det skillnad på hur man bemöter och behandlar flickor respektive pojkar. Pedagogerna menar alltså att de bemöter eleverna på det sättet som är bäst dem.

4.4 Analys av intervjuerna

I detta avsnitt diskuteras det som sades under intervjuerna. Jag har även valt att dela in avsnittet i tre delar:

- **Insyn** – Här diskuteras och analyseras pedagogernas insyn i genus. Vad har de för erfarenheter och kunskaper med sig sen tidigare?
- **Föreställningar** – Här diskuteras och analyseras vad pedagogerna har för föreställningar om genus, samt varför de har dessa föreställningar.
- **Bemötande** – Här diskuteras och analyseras pedagogernas åsikter angående deras eget bemötande gentemot elever.

4.4.1 Insyn

De två pedagogernas och rektorns, ("pedagogerna" som jag framöver väljer att benämna de tre individerna som grupp) insyn i ämnet genus var inte särskilt stora angående begreppet "genus" och dess innebörd, genus som jag alltså har valt att begränsa till "kritiskt perspektiv på kön och lärande". Jag har alltså valt att lägga fokus på det som jag tycker är det mest väsentliga att arbeta med inom skolan, nämligen att pedagoger gör skillnad på flickor och pojkar i och utanför undervisningen. Vilket i sin tur bland annat leder till att eleverna får olika förutsättningar att utvecklas på, förutsättningar som borde ligga på en individuell nivå, men som allt för ofta istället ligger på en könsrelaterad nivå (Bromseth & Darj, 2010). Det är just detta både Maria och Bettan har missförstått. De pratar om vikten av att lägga både bemötandet och undervisningen på en individuell nivå, men påstår att man inom genus inte alls fokuserar på individen, utan på pojkar och flickor. Bromseth och darj visar att detta inte alls stämmer.

Pedagogerna påvisar dock en ytterst grundlig insyn i genus, Maria pratar om att män och kvinnor fungerar på olika sätt dels för att vi formas av vår omgivning men också för att det finns biologiska skillnader. Det finns forskning som styrker Marias åsikt. Annica Dahlström

som är läkare och professor i histologi (läran om biologisk vävnad) menar att män och kvinnor föds med olikheter, men att dessa olikheter tenderar att bli färre med tiden, där hon påstår att huvudanledningen är social påverkan. Dahlström menar alltså att hjärnan påverkar människors beteende mer än den sociala omgivningen (Dahlström, 2007).

Det finns så mycket forskning som säger tvärt emot det Dahlström påstår, och även om inte genusforskningen är absolut så är det svårt att se relevansen i hennes påstående. Särskilt med tanke på att hon själv säger att social påverkan gör att skillnaderna mellan könen försvinner mer och mer, när det i studie efter studie visas det motsatta, alltså att vi föds lika, men formas till att bli olika. Kajsa Wahlströms och hennes observationer av den egna förskolan som jag har använt mycket av i undersökningen är ett bra exempel på forskning som i praktiken visar motsatsen (Wahlström, 2003).

När jag intervjuade Maria kom vi in en del på sexualitet. Maria tycker att det är väldigt mycket fokus på sex och sexualitet inom genus, en av anledningarna till att hon inte riktigt vill ta åt sig så mycket av genusperspektivet eller ett normkritiskt tänkande. Maria tycker alltså inte det är särskilt relevant att prata om sex och sexualitet inom skolan, medan Bromseth och Darj menar att det är väldigt viktigt att ta upp eftersom det redan har blivit sen lång tid tillbaka negativa konsekvenser för de elever som anses vara avvikande. Därför är det viktigt för skolor som vill ta del av ett normkritiskt tänkande att prata om olika sexualiteter (Bromseth & Darj, 2010).

Lars Gårdfeldt är präst i Svenska kyrkan och deltar aktivt i debatten kring hbt-personers (Homosexuella, bisexuella och transpersoner) rättigheter och skriver om att han blev utfryst och mobbad i skolan på grund av att han är homosexuell. Gårdfeldt ger exempel efter exempel på både lärare och elever som kränkte honom, till slut valde han att dölja sin sexuella läggning, heteronormativiteten hade tagit överhanden. Han menar på att det finns många som fortfarande är hemligt homosexuella eller någon annan ”avvikande” sexuell läggning, eftersom man inte blir accepterad av samhället och dess normer (Franck, 2007). Det är alltså väldigt viktigt att man som pedagog har en acceptans för att elever faktiskt är olika, då syftas det inte bara till hur de är som personer. Det kan handla om sexuell läggning eller att man på något annat sätt avviker ifrån normen, men istället för att se dessa personer som avvikande och ha som mål att få dem innanför normens ramar, alltså att man utgår ifrån att heteronormativiteten är det enda rätta. Man bör istället acceptera att människor är olika. Man är inte mindre värd för det, därför finns det ingen anledning till att försöka gå in och påverka andra människors liv, så länge det inte handlar om att det är skadligt för personen ifråga eller personens omgivning. Accepterar man dessa olikheter tar heller ingen skada av det (Bromseth & Darj, 2010).

Men det är problematiskt att genomföra eftersom heteronormativiteten är väldigt starkt rotad på skolan. Gårdfeldt menar att man som barn gör allt för att inte vara annorlunda, man är till och med beredd att dölja en stor del av sig själv för att passa in, men konsekvensen blir då att ens personliga utveckling hämmas eftersom man inte är sig själv. Man utvecklas till att bli en person som faller inom heteronormativitetens ramar, istället för att bli accepterad för den man är och på så sätt bli den person man själv vill vara formas man till att bli någon annan.

Skolans betydelse för att alla barn ska få känna sig trygga och accepterade är med andra ord väldigt stor (Franck, 2007).

4.4.2 Föreställningar

Efter att ha genomfört, analyserat och bearbetat intervjuerna stod det klart för mig både vad pedagogerna har för föreställningar om genus, samt hur mycket insyn de faktiskt har i ämnet. Pedagogerna hade en ganska negativ bild av ämnet. Det är viktigt att vara insatt i ämnet, men det kan inte pedagogerna i det här fallet säga, men de har ändå bildat en tydlig föreställning om vad genus innebär, vilket möjligtvis kan handla fördomar. Wahlström pratar om att skapa en medvetenhet hos pedagogerna om hur de faktiskt bemöter eleverna, för att de ska få upp ögonen om att de faktiskt är med och formar barnen. Finns inte den här medvetenheten om ett normkritiskt tänkande hos pedagogerna påverkar det eleverna (Wahlström, 2003).

Maria förklarade under intervjun att hon förknippade genus med ”aggressiva feminister” som tycker det är kvinnornas tur att bestämma, eftersom männen har haft makten så pass länge. Bettan menar att man i genusperspektivet lägger för mycket fokus på att intet göra könen och på så sätt skapa ett könlöst samhälle. Något hon sätter sig emot eftersom hon tycker det ska få finnas kvinnor och män samt att det faktiskt är skillnader på könen som inte bör raderas ut. Efter att ha läst flera böcker med genusrelaterad forskning vill jag påstå att deras bilder av genus som ett normkritiskt tänkande inte stämmer överhuvudtaget, jag kan förstå varför de har dessa föreställningar men de är inte särskilt befogade. Anja Hirdman som är medieforskare vid Stockholms universitet och författare skriver i sin avhandling om medias påverkan, hon menar att media ofta tar form i dels väldigt könsstereotypa tidningar som säger hur flickor och pojkar ska vara, men också att man inom media ofta tar upp det mest extrema, med anledningen att få så mycket reaktioner som möjligt (Hirdman, 2002).

Med tanke på att pedagogerna inte känner sig insatta i genus kan deras föreställningar om genus i huvudsak komma ifrån media eller av andra personer som av olika anledningar inte är särskilt insatta i ämnet. Under intervjun med Bettan nämnde hon att en genuspädagog hade varit på besök på deras skola, där Bettan menar att hennes visit inte gjorde något bra intryck på henne, visiten förvärrade snarare Bettans föreställningar om genus. Men det här var ett annorlunda fall där genuspädagogen fokuserade på petitesseer det som att det inte fanns tillräckligt med flickkaraktärer i legot de har på skolan. Med detta i åtanke är det inte konstigt att de får en snedvriden bild av genus, alltså bland annat på grund av extrema personer som man kan tänkas ha missförstått syftet med en normkritisk skola, det måste ha varit det genuspädagogerna var ute efter med tanke på att hon var på besök på en skola.

Genuspädagogen skulle istället valt att samtala med pedagogerna för att skapa en förståelse om hur det faktiskt ser ut i skolan och att en förändring kan vara nödvändig, inte gå in och peka ut massa fel som måste åtgärdas. Bromseth och Darj skriver om samtal där man skapar en medvetenhet hos människor så att man förskjuter eller förändrar deras förståelse av världen och vad man själv gör för att påverka den” (Bromseth & Darj, 2010).

Både Annica och Maria pratade under intervjuerna om hur de uppfattar män respektive kvinnor på en arbetsplats som är väldigt kvinnodominerad. Där de menar på att män har vissa egenskaper som kvinnor oftast inte besitter, män har ett annorlunda uttrycksätt än kvinnor och vågar gå rakt på sak när det uppstår dilemman i arbetslaget. Men även med tanke på deras tidigare uttalande om att män och kvinnor är biologiskt olika utöver det fysiska, kan man inte dra slutsatsen att de anser att män besitter egenskaper som inte kvinnor besitter, rent biologiskt. Däremot har de från egna erfarenheter skapat sig föreställningen av att män är nödvändiga att ha på en kvinnlig arbetsplats eftersom män tillför något som en kvinnodominerad arbetsplats saknar, nämligen att man vågar konfrontera varandra när det har uppstått ett dilemma. Wahlström menar att kvinnor också har förutsättningar att besitta dessa egenskaper, vissa gör det redan, men Wahlström syftar alltså på alla kvinnor. Det är vår omgivning och dess normer som avgör våra förutsättningar till utvecklas, och normen säger idag att männen ska vara de som tar för sig och vågar säga vad de tycker medan kvinnorna skolas till att hålla inne på sina åsikter (Wahlström, 2003).

4.4.3 Bemötande

Man fokuserar mycket på att eleverna ska ha ett vänligt bemötande gentemot varandra, samt att det är viktigt att man accepterar varandra trots att man är olika. Detta vill förmodligen alla skolor, men vissa skolor gör det mer än andra. Pedagogerna pratar om vikten av att sätta individen i fokus, hur vill eleven bli behandlad och bemött av både pedagogerna och av de andra eleverna? Vilket är relevant och viktigt, men det finns inget i genusforskningen som säger att man inte ska fokusera på individen. Däremot synliggör man problemet att flickor och pojkar faktiskt behandlas på olika vis, man synliggör problemet men fokus ligger egentligen inte på en könsrelaterad nivå, den fokuseringen har skapats av vårt samhälle och dess normer. Detta tankesätt genomsyrar hela Bromseths och Darjs bok "Normkritisk pedagogik" där man alltså menar att man ska se till individen och inte till om det är en pojke man talar med eller om (Bromseth & Darj, 2010).

Både Maria och Bettan menar att deras bemötande av eleverna påverkas mycket av vilken elev det handlar om, vad har eleven för personlighet? Ett individuellt bemötande, men de pratar också om att det ibland finns olikheter på hur tjejer respektive killar vill bli bemötta, särskilt i de lägre åldrarna, men det finns också olikheter även bland de äldre eleverna. Där tjejerna ofta vill ha ett mer intimt bemötande i form av kramar och dylikt, vill killarna ofta hålla lite distans menar Maria. Genom att betona individen frånskriver de sig ansvar i formandet av barn som könade. Hur individer uttrycker sig kommer också an på normer, till exempel könsnormer (Bromseth & Darj, 2010).

Det Maria påstår går inte att förneka, killar och tjejer vill över lag bli bemötta på olika sätt, eller snarare att elever vill bli bemötta på det sättet pedagoger förväntar sig av dem. Som pedagog kan man då antingen ta den enkla vägen genom att bemöta eleverna enligt könsstereotyperna, då kan man fortsätta blunda för problemet som då är att pedagogerna förstärker ett könsnormativt bemötande. Eller så skapar man sig en medvetenhet om att man

har varit med i formandet av eleverna, och att det därför är viktigt att man ändrar sitt bemötande. Det är alltså viktigt att man har ett normkritiskt tänkande, samt att man även använder sig av det i praktiken (Bromseth & Darj, 2010). Som exempel, vad händer annars med de pojkarna som faktiskt vill ha ett mer intimt bemötande, men inte vågar visa det för pedagogerna. Hellman menar att killar blir uppfostrade till att bli ”starka” personer som inte ska visa sig svaga inför andra människor, ”boys don` t cry” är ett uttryck som är mycket talande i det här fallet. Pojkarna slussas alltså tyvärr in i att ta mer och mer avstånd från att visa sina känslor utåt, det är något de får hålla för sig själva (Hellman, 2010).

5. Slutdiskussion

I detta avsnitt sker den slutgiltiga diskussionen av undersökningen, där det diskuteras bakomliggande faktorer till varför pedagogerna har en så negativ bild av genus. Här presenteras även det jag har kommit fram till i undersökningen.

5.1 Kristna normers påverkan

Många är av åsikten att flera av skillnaderna mellan kvinnor och män är biologiska, jag har själv varit av den uppfattningen. Men problemet är att man ofta inte kan svara på varför man är av denna åsikt. Det är lätt att spekulera i varför pedagogerna och fler därtill är av den åsikten, men jag tror att det har mycket att göra att det är en skola med kristna värderingar. Det går att läsa följande i Bibeln: ”Ni gifta kvinnor ska sätta er man före er själva, för så ska det vara bland dem som tillhör herren Jesus. Och ni gifta män ska visa er fru kärlek och omsorg. Ingen får vara hård och ovänlig mot sin fru” (Kolosserbrevet 3:18-19). Jag vill inte alls påstå att pedagogerna är av denna åsikt, men det här genomsyrar ändå till viss del det kristna samhället vi lever i, något som tydliggörs i till exempel Judith Butlers bok ”Genustrubbel” där hon menar att vi lever och formas efter samhällets normer (Butler, 2007). Eftersom vi lever i ett samhälle som till stor del är grundad i kristendomen, går det heller inte att bortse ifrån att vi även formas av den kristna tron.

Anledningen till att jag har valt att ta upp det här beror alltså på att vi i Sverige till stor del är formade av de kristna normerna, och särskilt då pedagogerna på min VFU-skola. Eftersom genusforskningen i stor mån kan verka vara något som handlar om att gå emot att leva efter kristna normer tror jag att det blir extra svårt för pedagogerna att ta åt sig av genusperspektivet, även om som de nämnde i intervjuerna tycker vissa delar faktiskt är relevanta. Sen beror det också på att de har valt att gå en annan väg, men det finns inget som säger att man inte kan bland sunda kristna värderingar med ett normkritiskt tänkande!

5.2 Förståelse

Jag har både vikarierat och praktiserat mycket på den här skolan under fyra års tid, som jag har nämnt tidigare anser jag att det är en väldigt bra skola på många sätt och vis. Det finns en väldigt gemytlig och trygg stämning, särskilt bland eleverna, men också bland pedagogerna. Trygghet som jag anser vara grunden till allt lärande, känner man sig inte trygg har man svårt att ta in den kunskapen som erbjuds i skolan. Jag hade kunnat skriva åtskilliga rader till med hyllningsord till skolan, skolan gör ett bra arbete med att alltid försöka se till individens behov först och främst. Men det under resans gång har det blivit klart för mig att det ändå finns saker de behöver arbeta mer med på skolan, även om det är bra kan det alltid bli bättre. Jag hoppas och tror att det i min undersökning har blivit tydligt att pedagogerna på skolan till stor del saknar ett normkritiskt tänkande vilket har lett till att de har varit med i formandet av eleverna. Detta formande som alltså består i att placera in eleverna i könsstereotypa fack bestående av flickor och pojkar, där de formas till att anamma egenskaper som pojkar respektive flickor bör ha enligt vårt samhälles normer. Jag har diskuterat vad jag tror det finns för anledningar till varför man har dessa relativt negativa föreställningar och åsikter om genus och ett normkritiskt tänkande. Där det dels handlar om att man har det tänket med sig från sin tro, men också för att bland annat genus och queerteori kan vara väldigt provocerande, som både Maria och Bettan har nämnt är det den bild de har fått. Detta beror självklart mycket på att man har valt att inte utforska ämnet, utan bildat sina åsikter och föreställningar utifrån som de själva kallar för ”extrema personers” åsikter. Bettan tog upp genuspedagogen som exempel medan Maria hänvisade till extrema feminister och var även inne lite på sexualitet. Väljer man som pedagog att bara se den sidan är det inte särskilt förvånande att man får en snedvriden bild om genus.

Men det är viktigt att man även tar hänsyn till bakgrunden till varför pedagogerna har lite svårt att ta åt sig av genus, att det finns kontroversiella åsikter är inget jag försöker försvara. Det jag vill påvisa är det bästa medlet är inte möta hårt mot hårt genom att ha en ibland alltför provocerande framtoning utan hänsyn till den andra parten. Resultatet blir då istället man distanserar sig ifrån varandra ännu mer istället för att komma närmare. Jag anser att det som genusförespråkare är nödvändigt att gå varsamt fram och ta hänsyn till att människor har olika åsikter, jag syftar inte på att man ska ge efter eftersom det är ett viktigt arbete som är väldigt nödvändigt både i och utanför skolan.

5.3 Medvetenhet är nyckeln

I undersökningen har jag vid flera tillfällen skrivit om att pedagogerna omedvetet formar eleverna, därför anser jag att det viktigaste är att skapa en medvetenhet hos pedagogerna. En medvetenhet som gör att man öppnar ögonen och inser att sitt eget agerande får konsekvenser för elevernas personliga utveckling. Nästa steg blir att ge pedagogerna de rätta verktygen till att göra en förändring, men utan medvetenhet sker ingen förändring.

Jalmert menar att pedagoger har i uppgift att så tidigt som möjligt skapa en medvetenhet hos barn, till exempel att familjer kan se olika ut, det behöver inte vara en mamma och en pappa,

utan det kan lika gärna vara två pappor. Det handlar om allt ifrån skönlitteratur till vår tids media, som ofta skapar könsstereotypa karaktärer. Jalmert menar alltså om man öppnar barns ögon tidigt för att heteronormativiteten inte är det enda rätta, är man på god väg att bryta vårt samhälles normer, eftersom det då inte blir något helt nytt och avvikande för barnen när de växer upp (Franck, 2007, s, 84-85).

Jag har varit inne på att det är viktigt att gå varsamt fram för att nå ut med budskapet, Bromseth och Darj menar att individuella samtal med pedagoger är nödvändigt för att kunna skapa en medvetenhet hos dem. Med ödmjukhet och förståelse påvisa hur viktigt det är att ha ett normkritiskt förhållningssätt.

”Ambitionen är att människor genom dessa samtal ska finna nya möjligheter att handla medvetet, kunna ta ansvar för egna privilegier och bli beredda att utmana strukturer och maktrelationer som marginaliserar dem själva eller andra människor” (Bromseth & Darj, 2010, s, 86).

Referenslista

Litteratur

Ambjörnsson, Fanny, *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag, 2003

Ambjörnsson, Fanny, *Vad är queer?*. Stockholm: Natur och kultur, 2006

Bromseth, Janne & Darj, Frida. *Normkritisk pedagogik – Makt, lärande och strategier för förändring*. Uppsala: Centrum för genusvetenskap, 2010

Butler, Judith, *Genus ogjort - kropp, begär och möjlig existens*. Oslo: Norstedts akademiska förlag, 2006

Butler, Judith, *Genustrubbel. Feminism och identitetens subversion*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB, 2007

Dahlström, Annica, *könet sitter i hjärnan*. Göteborg: Corpus-Gullers, 2007

Essiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson; Henrik & Wängnerud, Lena. *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik. . 2007, 3:e upplagan

Franck, Olof, *Genusperspektiv i skolan – om kön, kärlek och makt*. Lund: studentlitteratur, 2007

Hirdman, Anja, *Tilltalande bilder. Genus, sexualitet och publiksyn i Veckorevyn och Fib aktuellt*. Stockholm: Atlas, 2002

Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur. 1997

Kvale, S. & Brinkman, Svend. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. Uppl.) Lund: Studentlitteratur. 2009

Svaleryd, Kajsa, *Genuspedagogik*. Stockholm: Liber AB, 2003

Wahlström, Kajsa, *Flickor, pojkar och pedagoger*. Sveriges utbildningsradio AB, 2003

Internet

<http://www.aftonbladet.se/wendela/article12531124.ab> (17/11-2011)

http://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22776/2/gupea_2077_22776_2.pdf (6/12-2011)

http://www.manskligarattigheter.gov.se/extra/pod/?id=27&module_instance=3& (19/12-2011)

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2008:567> (12/12-2011)

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=2010:800#K5> (12/12-2011)

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575 (16/11-2011)

<http://soilander.com/2009/12/04/genusperspektivet-far-kritik/> (16/11-2011)

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.PDF> (13/01-2012)